

Renewable Energy Generation Cooperatives

Yenilenebilir Enerji Üretim Kooperatifleri

ABSTRACT

Within this developing World, the rapid increase in the energy requirement has triggered the significance of and tendency towards the renewable energy sources. However, the fact that conversion of the renewable energy sources into consumable energy is costly somewhat prevents the expansion of these sources' utilization. In this respect, the realization of such conversion via cooperatives would be highly advantageous given the processual facilitations and cost reductions provided thereby. Based on their respective advantages, the renewable energy generation cooperatives have been granted numerous privileges in our country such as the ability to generate without a licence and to benefit from consumption merger, exemption of corporate tax and risturn exemption. Herein this article, the renewable energy generation cooperatives have been examined in a way that involves the cooperatives and the renewable energy sources, in general.

KEYWORDS: Cooperatives, renewable energy, renewable energy generation cooperatives, unlicensed electricity generation

ÖZET

Gelişen dünyada enerji ihtiyacının hızlı artışı yenilenebilir enerji kaynaklarının önemini ve bu kaynaklara yönelimi tetiklemiştir. Fakat yenilenebilir enerji kaynaklarının çoğunun kullanılabilir enerjiye dönüşümün masraflı olması, bu kaynakların kullanımının yaygınlaşmasına cevaz vermemektedir. Bu bakımdan yenilenebilir enerjinin kooperatifler bünyesinde tüketilebilir enerjiye çevrilmesi söz konusu süreci kolaylaştırmakta ve maliyetleri düşürmekte olduğundan son derece avantajlıdır. Mezkûr avantajlarına istinaden ülkemizde de yenilenebilir enerji üretim kooperatiflerine lisanssız elektrik üretimi faaliyeti gösterme, tüketim birleştirmesinden istifade etme, kurumlar vergisinden muaf tutulma ve risturn istisnası gibi birtakım imtiyazlar sağlanmıştır. İşbu makalede yenilenebilir enerji üretim kooperatifleri, genel olarak kooperatifleri ve yenilenebilir enerji kaynaklarını da içine alan bir çalışmayla incelenmiştir.

ANAHTAR KELİMELE: Kooperatif, yenilenebilir enerji, yenilenebilir enerji üretim kooperatifi, lisanssız elektrik üretimi

I. INTRODUCTION

COOPERATIVES WHICH ARE DEFINED AS THE THIRD sector alongside the public and private sectors in many developed countries have surfaced as self-sufficient financial social solidarity organizations. The cooperative structures which have filled in the socioeconomical gap grandly have already been operating in almost all fields of economy such as education, health and energy.¹

Energy cooperatives, accordingly, is a structure which enables the local generators to gather and realize the electricity generation activities under the same roof of cooperative. Clearly, with the ability to meet their energy needs via local generators at lesser cost, the cooperatives' active role in the renewable energy market which considerably is costly than other energy sectors would contribute as much to the local economy as it would to their partners. In this respect, the renewable energy generation cooperatives which have been also leaned towards in our country upon the awareness of this contribution are empowered to operate without the necessity to obtain a pre-license and license based on the Regulation on Unlicensed Electricity Generation at the Electricity Market² ("Regulation on Unlicensed Electricity Generation").

In this article, first the definition and features of those cooperatives will take place whereupon the renewable energy sources and renewable energy generation cooperatives will be examined.

II. COOPERATIVES

A. Definition and Features

Pursuant to article 1 of the Cooperatives' Law no. 1163 ("Law"), *"a cooperative is defined as a partnership with variable partners and capital, established by real persons or legal entities with the aim to supply and preserve their certain economic interests and especially professional and subsistent needs via their labour and financial contributions and mutual support, solidarity and surety."* Cooperatives are such formations that are established by persons to meet their personal yet common needs at minimum cost.³

The establishment of a cooperative requires minimum 7 (seven) founders. Public and private legal entities shall

I. GİRİŞ

GELİŞMİŞ BİRÇOK ÜLKEDE KAMU VE ÖZEL SEKTÖRÜN yanında üçüncü sektör olarak tanımlanan kooperatifler, kendi kendine yetebilen ve kendi sorumluluklarını üstlenen ekonomik toplumsal dayanışma örgütleri olarak ortaya çıkmıştır. Sosyoekonomik alandaki boşluğu büyük ölçüde dolduran kooperatif yapıları, hâlihazırda eğitim, sağlık ve enerji gibi ekonominin hemen her sektöründe faaliyet göstermektedirler.¹

Enerji kooperatifleri de, yerel üreticilerin bir araya gelerek elektrik üretimi faaliyetlerini kooperatif çatısı altında gerçekleştirmelerine imkân sağlayan bir yapıdır. Kendi enerji ihtiyacını yerel üreticiler vasıtasıyla ve daha az maliyetle karşılayabilen kooperatiflerin nispeten daha masraflı olan yenilenebilir enerji pazarında da aktif rol oynamasının, ortaklarına olduğu kadar ülke ekonomisine de büyük katkı sağlayacağı açıktır. Bu katkının farkındalığı ile ülkemizde de eğilim gösterilmeye başlanan yenilenebilir enerji üretim kooperatiflerine Elektrik Piyasasında Lisanssız Elektrik Üretimine İlişkin Yönetmelik'e² ("Lisanssız Elektrik Üretimi Yönetmeliği") tabi olarak ön lisans ve lisans almaksızın elektrik üretimi faaliyeti gösterme imkânı tanınmaktadır.

İşbu makalemizde, öncelikle kooperatifin tanımı ve özelliklerine yer verilecek, müteakiben yenilenebilir enerji kaynakları ile yenilenebilir enerji üretim kooperatifleri inceleme konusu yapılacaktır.

II. KOOPERATİFLER

A. Tanımı ve Özellikleri

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun ("Kanun") 1. maddesine göre kooperatifler, *"tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını, işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklar"* olarak tanımlanmıştır. Kooperatifler, kişilerin ortak bireysel ihtiyaçlarını birleşerek en az maliyetle karşılama amacıyla kurulan oluşumlardır.³

Bir kooperatifin kurulması için en az yedi kurucunun bir araya gelmesi gerekmektedir. Kamu ve özel hukuk tüzel kişileri amaçları bakımından ilgilendikleri koöpe-

be able to support or lead the establishment of and participate in a cooperative they are interested in for its purpose. In other words, both the real persons and legal entities can join a cooperative. Each partner would own at least 1 (one) share, but no more than 5,000 shares. Value of a share will correspond to TRY 1.00.

Cooperatives shall operate subject to the articles of association formed and signed by the founders and that may be amended from time to time. Although in practice, the founders tend to draft such articles based on the sample published by the Ministry Customs and Trade on December 18, 2013,⁴ the said sample is not an obligatory application.⁵ In fact, many subsequent amendments to the applicable legislation have not yet been reflected to this sample, as far as we are concerned. The founders are enabled to draft the articles in whatever form they desire, provided that such bears the conditions specified in article 4⁶ of the Law and complies with the mandatory provisions of the legislation.

ratiflerin kuruluşlarına yardımcı olabilir, önderlik edebilir ve ortak olabilirler. Diğer bir deyişle, gerçek ve tüzel kişiler kooperatif ortağı olabileceklerdir. Kooperatiflerde her ortağın en az bir ortaklık payı vardır ve bir ortak 5.000'den fazla paya sahip olamayacaktır. Bir ortaklık payının değeri ise 1,00 TL olacaktır.

Kooperatifler kurucu ortaklarca hazırlanacak ve zaman zaman tadil edilecek ana sözleşme hükümlerine tabi olarak faaliyet gösterir. Uygulamada kurucular tarafından bu ana sözleşmenin tanzimi için Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından 18.12.2013 tarihinde yayınlanan örnek ana sözleşmeye⁴ başvurulmakta ise de bunlara uyma zorunluluğu bulunmamaktadır.⁵ Zaten bildiğimiz kadarıyla, müteakiben ilgili mevzuatta yapılan birçok değişiklik de henüz bu örneğe yansıtılmamıştır. Kanun'un 4. maddesinde⁶ yer alan hükümleri taşımak ve emredici hükümlere aykırı olmamak şartıyla, kurucuların istedikleri şekilde ana sözleşme hazırlamaları mümkündür.

In cooperatives, the capital will increase so much in parallel to the number of partners. Furthermore, capital in kind may be put as capital and another facility or in-kind-assets may be transferred to the cooperative, as per article 20 of the Law.⁷

Cooperatives distribute the operational surplus income gained as a result of their annual activities to their partners. Risturn⁸ distribution shall be realized after the reserves, private funds and capitalized interests specified in laws and articles are set aside. The risturn shall be distributed to partners in line with the provisions of the articles of association and by taking into account the trades between such partner and the cooperative.⁹

When it comes to the liability of the cooperatives, it will be limited to the assets thereof, unless otherwise is stated in the articles. Accordingly, unless otherwise is also contemplated under the articles, partners will only be liable with their subscription amounts.

Each partner is vested with the right to exit the cooperative which power is required by the open door principle that will be examined below. Such right cannot be prevented in any manner whatsoever. To do that, unless otherwise is specified in the articles, the partner will have to apply to the board at the end of the financial year and at least 6 months prior to the exit date. Partners also are able to transfer their shares to others to the extent permitted by the Law. In this case, the transfer should be realized with all assets and liabilities and before a notary

Kooperatiflerde ortak sayısı arttıkça sermayesi de artmaktadır. Ayrıca, Kanun'un 20. maddesi⁷ uyarınca kooperatiflerde sermaye olarak aynı sermaye konulması ve aynı ya da başka bir işletmenin kooperatife devredilmesi mümkündür.

Kooperatifler yıllık faaliyetleri sonucu elde ettikleri işletme gelir fazlasını risturn adı altında ortaklarına dağıtır. Risturn⁸ dağıtımı yasa ve ana sözleşmede belirtilen yedek akçeler, özel fonlar ve sermaye paylarına faiz verilmesi işlemleri tamamlandıktan sonra yapılır. Ortakların risturn payları ana sözleşmedeki hükümlere göre ve ortakların kooperatiften yaptıkları muameleleri dikkate alınarak dağıtılır.⁹

Kooperatiflerin sorumluluğuna gelince, bu sorumluluk ana sözleşmede aksine bir hüküm yoksa malvarlığıyla sınırlıdır. Yine ana sözleşmede farklı şekilde düzenlenmemişse ortakların sorumluluğu da sermaye payları ile sınırlı olacaktır.

Kooperatifçilikte aşağıda inceleyeceğimiz açık kapı ilkesinin bir gereği olarak her ortağa kooperatiften çıkma hakkı tanınmıştır. Ortağa tanınan bu hak hiçbir şekilde engellenemez. Bunun için, aksi ana sözleşmede öngörülmedikçe ortağın kooperatif yönetim kuruluna hesap döneminin sonunda ve en az altı (6) ay önceden haber vermek şartıyla başvurması gerekir. Keza her ortak, ortaklık payını Kanun tarafından izin verildiği ölçüde başkalarına da devredebilir. Bu halde devir, tüm hak ve yükümlülükleri havi şekilde ve noter huzurunda ger-

FOOTNOTE

1 General Directorate of Cooperation of Ministry of Customs and Trade of the Turkish Republic, Enerji Yatırımlarında Yeni Alternatif; Yenilenebilir Enerji Kooperatifleri, available on the official web site: <http://koop.gtb.gov.tr/kooperatifler-hakkinda/yenilenebilir-enerji-kooperatifleri> (Last access: 22.04.2017)

2 Official Gazette dated 02.10.2013 and numbered 28783

3 Zehra Baykal Karaca, Tüketiciler Kooperatifleri, LLM Thesis, İstanbul 2007, s. 5

4 Ministry of Energy and Natural Sources, Sample Articles of Renewable Energy Generation Cooperatives, available at the official web site: <http://koop.gtb.gov.tr/data/52b18e46487c8ec1a8fccbbd/yenilenebilir%20enerji%20kooperatifleri%20anas%C3%B6zle%C5%9Fmesi.pdf>, 18.12.2013. (Last access: 21.04.2017)

5 Karaca, ibid, p. 29.

6 Article 4 of the Cooperatives' Law:

"The following provisions should take place in the articles of the cooperatives: 1. Name and center of the cooperative, 2. Purpose and scope of work, 3. Terms that enable acquirement or that require deprivation of partnership, 4. Share amount of partners and payment method of the capital along with the statement that at least ¼ of the capital in cash was paid in advance, 5. As to whether the partners were able to subscribe with capital in kind, 6. Status and nature of the partners' liabilities for the liabilities of the cooperative, 7. Duties, powers and obligations and the selection methods of the managing and auditing bodies, 8. Provisions as to the representation, 9. Calculation and utilization methods of the annual income-cost gap, 10. Name, surname, business and residential addresses of the founders."

7 Article 20 of the Cooperatives' Law:

"Subscription via capital in kind or take-over by the

cooperative of an existing facility or real assets may be agreed in the articles."

8 Risturn: Surplus income allocated to partners pro rata to their trades with the cooperative.

9 Ministry of National Education of the Turkish Republic, Muhasebe ve Finansman - Kooperatifler, available on the official web site: http://koop.gtb.gov.tr/data/539a9f45487c8e06f4401cb5/Kooperatifler_koop-gep%20meh%20kitap.pdf, Ankara 2014 (Last access: 22.04.2017)

10 Karaca, ibid, p. 9.

11 Karaca, ibid, p. 4.

12 Karaca, ibid, p. 11.

13 General Directorate of Cooperation of Ministry of Customs and Trade of the Turkish Republic, Kooperatifçilik İlkeleri, available on the official web site: <http://koop.gtb.gov.tr/kooperatifler-hakkinda/kooperatifcilik-ilkeleri> (Last access: 22.04.2017)

public. The new partner should also apply to the board upon the transfer is completed. If the transferee bears the partnership conditions, the board cannot deny his partnership. Finally, it will be possible to remove a partner from the cooperative once the situation that would require his removal as mentioned in the articles occurs.

B. General Principles of Cooperatives

The cooperation principles were first determined as definitive and secondary principles in 1937 by the International Cooperative Alliance (ICA).¹⁰ Moreover, the principles of free entrance, democratic management, and proportional distribution of surplus incomes became mandatory as definitive principles by the ICA.¹¹ At the 31st ICA Congress convened on September 20 to 23, 1995 in Manchester, England, the 7 (seven) principles applicable today were approved by the ICA.¹² The said principles have been described in the official web site of the General Directorate of Cooperation of Ministry of Customs and Trade of the Turkish Republic as follow:¹³

1. Voluntary and open partnership: Cooperatives are such voluntary institutions that are open without allowing to any generical, social, racial, political and religious discrimination to anyone who would benefit from the services of and would recognize his responsibilities in the cooperative

2. Democratic Audit of the Partners: Cooperatives are such democratic institutions that are audited by

çekleştirilmelidir. Yeni ortak, devirden sonra kooperatif yönetim kuruluna başvurmalıdır. Devralmanın ortaklık şartlarını taşıması halinde, yönetim kurulu bu kişiyi ortaklığa kabul etmek zorundadır. Nihayet, ana sözleşmede belirtilen ve ortaklıktan çıkarılmayı gerektirecek herhangi bir durumun gerçekleşmesi üzerine ortağın çıkarılması da mümkün olacaktır.

B. Kooperatiflerin Genel İlkeleri

Kooperatifçilik ilkeleri ilk olarak 1937 yılında Uluslararası Kooperatifler Birliği (International Cooperative Alliance-ICA) tarafından mutlak ve ikinci derece ilkeler olarak saptanmıştır.¹⁰ Ayrıca, ICA tarafından mutlak ilkeler olarak serbest giriş, demokratik yönetim, işletme fazlalarının oranlı olarak dağıtılması zorunlu hale getirilmiştir.¹¹ Uluslararası Kooperatifler Birliği'nin 20-23 Eylül 1995 tarihlerinde İngiltere'nin Manchester kentinde toplanan 31. Uluslararası Kooperatifler Birliği Kongresi'nde günümüzde uygulanan yedi ilke onaylanmıştır.¹² Mezkûr ilkelere T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü'nün resmi web sitesinde şu şekilde yer verilmiştir:¹³

1. Gönüllü ve herkese açık ortaklık: Kooperatifler, cinsel, sosyal, ırksal, siyasal ve dinsel ayrımcılık olmaksızın, hizmetlerinden yararlanabilecek ve ortaklığın sorumluluklarını kabule razı olan herkese açık gönüllü kuruluşlardır.

2. Ortaklar tarafından gerçekleştirilen demokra-

DİPNOT

- 1 T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü,** Enerji Yatırımlarında Yeni Alternatif; Yenilenebilir Enerji Kooperatifleri, internet erişim adresi: <http://koop.gtb.gov.tr/kooperatifler-hakkinda/yenilenebilir-enerji-kooperatifleri> (Son Erişim: 22.04.2017)
- 2** 02.10.2013 tarihli ve 28783 sayılı Resmi Gazete.
- 3 Zehra Baykal Karaca,** Tüketici Kooperatifleri, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007, s. 5
- 4 T.C. Enerji ve Tabi Kaynaklar Bakanlığı,** Yenilenebilir Enerji Kooperatifleri Emsal Ana Sözleşme, internet erişim sayfası: <http://koop.gtb.gov.tr/data/52b18e46487c8ec1a8fccebd/yenilenebilir%20enerji%20kooperatifleri%20anas%C3%B6zle%C5%9Fmesi.pdf>, 18.12.2013. (Son Erişim: 21.04.2017)
- 5 Karaca, a.g.e., s. 29.**
- 6 Kooperatifler Kanunu, Madde 4:** "Kooperatif

ana sözleşmesinde aşağıdaki hususlara ait hükümlerin yer alması gerekir: 1. Kooperatifin adı ve merkezi, 2. Kooperatifin amacı ve çalışma konuları, 3. Ortaklık sıfatını kazandıran ve kaybettiren hal ve şartlar, 4. Ortakların pay tutarı ve kooperatif sermayesinin ödenme şekli, nakdi sermayenin en az 1/4'nün peşin ödenmesi, 5. Ortakların aynı sermaye koyup koymayacakları, 6. Kooperatiflerin yükümlerinden dolayı ortakların sorumluluk durumu ve derecesi, 7. Kooperatifin yönetici ve denetleyici organlarının görev ve yetki ve sorumlulukları ve seçim tarzları, 8. Kooperatifin temsiline ait hükümler, 9. Yıllık gelir gider farklarının, hesaplama ve kullanma şekilleri, 10. Kurucuların adı, soyadı iş ve konut adresleri."

7 Kooperatifler Kanunu, Madde 20:
"Ayn nevinden sermaye konması veya kooperatifin mevcut bir işletmeyi veya aynaları devralması sözleşme ile kabul edilebilir."

- 8 Risturn:** Ortakların kooperatiften yaptıkları alışveriş oranlarına göre gelir fazlasından pay alması.
- 9 T.C. Milli Eğitim Bakanlığı,** Muhasebe ve Finansman - Kooperatifler, internet erişim sayfası: <http://koop.gtb.gov.tr/data/539a9f45487c8e06f4401cb5/Kooperatifler,koop-gep%20meh%20kitap.pdf>, Ankara 2014 (Son Erişim: 22.04.2017)
- 10 Karaca, a.g.e., s. 9.**
- 11 Karaca, a.g.e., s. 4.**
- 12 Karaca, a.g.e., s. 11.**
- 13 T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı,** Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, Kooperatifçilik İlkeleri, internet erişim adresi: <http://koop.gtb.gov.tr/kooperatifler-hakkinda/kooperatifcilik-ilkeleri> (Son Erişim: 22.04.2017)

their partners who participate in the policy-making and decision-making processes thereat. The designated representatives shall be liable against the partners. In unit cooperatives, partners will have equal voting rights (one voting right to each partner). In cooperatives at other level, the voting right shall be ascertained with a democratic approach.

3. Economical participation of partners: Partners will participate in the cooperatives' capital fairly and manage the same democratically. This capital, at least some of it will generally be the common property of the cooperative. The partners mostly earn a limited amount of income (if any) over the capital due to their commitments as required by their membership. Partners will set aside the surplus income for the purposes such as to develop the cooperative, to provide partners with profit pro rata to the transactions between such partners and the cooperative and to support other activities approved by partners, probably by forming "at least partially undividable sources".

tik denetim: Kooperatifler, politika oluşturma ve karar alma süreçlerine katılan ortaklarca denetlenen demokratik kuruluşlardır. Seçilmiş temsilci olarak hizmet edenler, ortaklara karşı sorumludur. Birim kooperatif kuruluşlarında ortaklar eşit oy hakkına sahiptir (her ortağa bir oy hakkı). Diğer düzeydeki kooperatif kuruluşlarında ise oy hakkı demokratik bir yaklaşımla düzenlenir.

3. Ortakların ekonomik katılımı: Ortaklar, kooperatiflerinin sermayesine adil bir şekilde katkıda bulunur ve bunu demokratik olarak yönetirler. Bu sermayenin en azından bir kısmı genellikle kooperatifin ortak mülkiyetidir. Çoğunlukla ortaklar, üyeliğin bir koşulu olarak taahhüt edildiği üzere (var ise) sermaye üzerinden kısıtlı miktarda gelir elde ederler. Ortaklar gelir fazlasını, muhtemelen "en azından bir kısmı taksim olunamaz kaynaklar" oluşturma yoluyla kooperatiflerini geliştirme, kooperatifle yapmış oldukları işlemlerle orantılı olarak ortaklarına kâr sağlama ve ortaklarca onaylanan diğer faaliyetlere destek olma gibi amaçlar için ayırırlar.

4. Autonomy and independence: Cooperatives are institutions that are self-reliant, self-sufficient and managed by their partners. Cooperatives should, if they will, make agreements with governments and other institutions or increase their capitals via outsources, in such a way that would preserve their autonomy and democratic management of their partner.

5. Education and information: Cooperatives shall assure their partners, designated representatives, managers and personnel with education that would enable them to contribute thereto efficiently. Cooperatives shall inform the public –especially the youth and those that form the public opinion- regarding the manner and profits of the cooperation.

6. Cooperation between cooperatives: Cooperatives shall serve to their partners more efficiently by working with the local, national, regional and international organizations and shall strengthen the cooperation movement.

7. Responsibility for the community: Cooperatives shall work for the sustainable development of their community through the rules approved by their partners.

III. RENEWABLE ENERGY GENERATION COOPERATIVES

A. Renewable Energy

Energy which may be derived from same currents continuously and repetitively in natural environment and may renew itself as used is defined as renewable energy.¹⁴ Most important characteristic of renewable energy sources is the said sustained repetition; in other words, its ability of renewal faster than their consumption. However, utilization of renewable energy sources cannot become widespread adequately due to the facts that such utilization requires an advanced technology and high rates of cost and it takes a long period of time to get the returns.¹⁵

Renewable energy sources refer to hydraulic energy, solar energy, wind power, geothermal energy, biomass energy, biomass-derived gas (including landfill gas), wave and flow energy and non-fossil based energy sources such as tidal energy all of which render several advantages as well as some disadvantages. The inconsumable nature of and the unnecessary to pay an additional fuel

4. Özerklik ve bağımsızlık: Kooperatifler özerk, kendi kendine yeten ve ortaklarınca yönetilen kuruluşlardır. Kooperatifler, hükümetler dâhil olmak üzere diğer kuruluşlarla bir anlaşmaya girmeleri ya da dış kaynaklar yoluyla sermayelerini artırmaları durumunda, bunu kooperatiflerin özerkliğini sürdürecektir ve ortaklarının demokratik yönetimini koruyacak şekilde gerçekleştirirler.

5. Eğitim, öğrenim ve bilgilendirme: Kooperatifler, ortaklarına, seçilmiş temsilcilerine, yöneticilerine ve çalışanlarına kooperatiflerinin gelişimine etkin bir şekilde katkıda bulunabilmeleri için eğitim ve öğretim imkânı sağlar. Kooperatifler genel kamuoyunu –özellikle de gençleri ve kamuoyunu oluşturanları- işbirliğinin şekli ve yararları konusunda bilgilendirirler.

6. Kooperatifler arasında işbirliği: Kooperatifler, yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası oluşumlarla birlikte çalışarak ortaklarına daha etkin bir şekilde hizmet eder ve kooperatifçilik hareketini güçlendirir.

7. Topluma karşı sorumlu olma: Kooperatifler, ortaklarınca onaylanan politikalar aracılığıyla toplumlarının sürdürülebilir kalkınması için çalışırlar.

III. YENİLENEBİLİR ENERJİ ÜRETİM KOOPERATİFLERİ

A. Yenilenebilir Enerji

Doğal ortamda sürekli ve tekrarlı bir biçimde aynı akımlardan elde edilebilecek ve kullandıkça kendini yenileyebilen enerji, yenilenebilir enerji olarak tanımlanmaktadır.¹⁴ Yenilenebilir enerji kaynaklarının en önemli özelliği sürekli tekrarlanmaları; eş deyişle, tükendiklerinden daha hızlı bir şekilde yenilenebilmeleridir. Ne var ki yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı, ileri teknoloji ve maliyet gerektirmesi ve geri dönüşlerin uzun sürede alınması hasebiyle yeterince yaygın olamamaktadır.¹⁵

Yenilenebilir enerji kaynakları hidrolik, rüzgâr, güneş, jeotermal, biyokütle, biyokütleden elde edilen gaz (çöp gazı dâhil), dalga, akıntı enerjisi ve gel-git gibi fosil olmayan enerji kaynaklarını ifade etmekte olup işbu kaynakların hem avantajları hem de dezavantajları bulunmaktadır. Avantajlara örnek vermek gerekirse, kaynakların tükenmemesi ve kaynaklara yakıt ücreti ödenmemesi, enerji üretim sürecinde zehirli gaz yayılmamasıdır.¹⁶ Ayrıca bu enerji kaynakları kullanılarak küçük ölçeklerde de üretim yapılabilir. Yenilenebilir enerji kaynakları hidrolik, rüzgâr, güneş, jeotermal, biyokütle, biyokütleden elde edilen gaz (çöp gazı dâhil), dalga, akıntı enerjisi ve gel-git gibi fosil olmayan enerji kaynaklarını ifade etmekte olup işbu kaynakların hem avantajları hem de dezavantajları bulunmaktadır. Avantajlara örnek vermek gerekirse, kaynakların tükenmemesi ve kaynaklara yakıt ücreti ödenmemesi, enerji üretim sürecinde zehirli gaz yayılmamasıdır.¹⁶ Ayrıca bu enerji kaynakları kullanılarak küçük ölçeklerde de üretim yapılabilir.

surcharge for these sources along with the clean energy generation free of poisoned gas emission could be given as examples to such advantages.¹⁶ The renewable energy also enables generation at microscale level.

As for the disadvantages of renewable energy sources, inconsistent energy generation, in other words, the variability of the generated energy sets the examples. Besides, since certain facilities such as wind power plants should be located far from the residential areas, the transmission of energy produced thereby may be indicated as a disadvantage as well.¹⁷

B. Renewable Energy Generation Cooperatives

Within most countries, the cooperatives play significant parts in the creation of a clean energy community by virtue of incentives towards the renewable energy source based generation. Especially the petroleum crisis experienced in the 70s followed by the changes in the energy politics, the threatening environmental problems and increasing energy prices lead to the cooperation of the conscious citizens in this field. Specifically with the support

Yenilenebilir enerji kaynakları kullanımının dezavantajlarına ise sürekli enerji elde edilememesi; diğer bir deyişle üretilen enerji miktarının değişken olması örnek verilebilecektir. Ayrıca rüzgâr santrali gibi santrallerin yerleşim yerlerine uzak şekilde kurulması gerektiğinden, bunlardan üretilen enerjinin yerleşim yerlerine taşınması da bir dezavantaj olarak gösterilebilir.¹⁷

B. Yenilenebilir Enerji Üretim Kooperatifleri

Dünyanın birçok ülkesinde kooperatifler, yenilenebilir enerji üretimine yönelik teşvikler sayesinde temiz enerji toplumu yaratılmasında önemli roller oynamaktadır. Özellikle 70'li yıllarda yaşanan petrol krizi ve sonrasında enerji politikalarında yaşanan değişimler, tehditkâr çevre sorunları ve enerji fiyatlarındaki yükselme, duyarlı bireylerin bu sektörde kooperatifleşmelerine öncülük etmiştir. Özellikle, Tarife Garantisi Sistemi gibi başarılı teşvik mekanizmalarının da katkısı ile yenilenebilir enerji üretim kooperatifleri, Almanya, İngiltere ve Danimarka başta olmak üzere Kanada, ABD, Avustralya gibi dünyanın birçok gelişmiş ülkesinde yüksek oranda başvurulan bir yapı haline gelmiştir. Zira bugün, Almanya

of those incentive mechanisms such as the Feed-in Tariff, the renewable energy generation cooperatives have become highly applicable in many developed countries all around the world such as, particularly Deutschland, England and Denmark and further in Canada, USA, and Australia. In fact today, more than half of the renewable energy plants are operating under the roof of cooperatives in Deutschland and Denmark.¹⁸ By virtue of the incentive mechanism called the Feed-in Tariff (FIT) which means the utilization of renewable energy sources as long as the respective utilization is sustainable economically, and which is deemed to have been the reason behind the success of such countries within the sector,¹⁹ the government warrants its purchase of electricity energy produced from renewable energy sources for a price above the market value and for a long period of time.²⁰

In Turkey, on the other hand, the renewable energy generation cooperatives are primarily enabled to operate without it being necessary to obtain a generation license. Indeed, pursuant to the Electricity Market License Regulation,²¹ any legal entity that wish to operate in the market are in principle obliged to be awarded with

ve Danimarka'da yenilenebilir enerji tesislerinin yarıdan fazlası kooperatif şeklinde kurulmaktadır.¹⁸ Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı ekonomik olarak sürdürülebilir olduğu sürece uygulanması anlamına gelen ve bu ülkelerin sektördeki başarısının sebebi addedilen¹⁹ Tarife Garantili Programı (Feed-in Tariff/FIT) adlı teşvik mekanizması sayesinde devlet, yenilenebilir enerji kaynaklarından üretilen elektrik enerjisini rayıcın üzerinde bir fiyattan ve uzun bir süre boyunca satın alacağını garanti etmektedir.²⁰

Türkiye'de ise öncelikle yenilenebilir enerji üretim kooperatifleri elektrik üretim faaliyetini lisans almasına gerek olmaksızın yerine getirebilmektedir. Zira Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği²¹ tahtında piyasada faaliyet göstermek isteyen tüzel kişiler, faaliyete başlamadan önce kural olarak faaliyetleri ve tesisleri için Elektrik Piyasası Düzenleme Kurulu'ndan ön lisans ve lisans almakla yükümlüdür. Oysa yenilenebilir enerji üretim kooperatifleri, ortak sayıları ve tüketim ihtiyaçları ile orantılı olarak ve her bir tüketim tesisi ile ilişkilendirilen üretim tesisinin kurulu gücü 1 MW'ı geçmeyecek şekilde;

a pre-license and licence for their operation and facilities from the Electricity Market Regulatory Authority prior to their commencement to business. However, the renewable energy generation cooperatives may, pro-rata to the number and consumption needs of their partners and provided that each installed capacity of the generation facility associated with each consumption facility shall not exceed 1 MW, operate without a license subject to such capacity allocation that is up to;

- 1 MW for those that have up to 100 partners,
- 2 MW for those that have more than 100 but less than 500 partners,
- 3 MW for those that have more than 500 but less than 1,000 partners, and
- 5 MW for those that have more than 1,000 partners.

- 100'e kadar ortağı bulunan için 1 MW'a kadar,
 - 100'den fazla 500'e kadar ortaklı için 2 MW'a kadar,
 - 500'den fazla 1000'e kadar ortaklı için 3 MW'a kadar,
 - 1000'den fazla ortağı olan için 5 MW'a kadar,
- kapasite tahsisi ile lisanssız şekilde üretim yapabilecektir.

Keza kural olarak bir veya birden fazla gerçek ve/veya tüzel kişinin, uhdesindeki/uhdelerindeki tesislerde tüketilen elektrik enerjisi için tüketimlerini birleştirerek lisanssız elektrik üretim tesisi ya da tesisleri kurması kural olarak bu kişilerin aynı bağlantı noktasına bağlı olması veya elektrik enerjisi tüketimlerinin tek bir ortak sayaç ile ölçülebilmesi şartına bağlı iken Lisanssız Elektrik Üretim Yönetmeliği, mezkûr şartı yenilenebilir enerji üretim kooperatifleri vasıtasıyla kurulan tesisler için yapılan tüketim birleştirmeleri açısından aramamakta-

Besides, while in principle the construction of one or more unlicensed electricity generation facilities by one or more real and/or legal persons through consumption merger shall in principle be conditional upon those persons' connection to the same connection point or the measurement over a common indicator of their consumptions, the Regulation on Unlicensed Electricity Generation also exempts those renewable energy generation based facilities constructed through cooperatives of the respective condition. However, save for the roof applications, the capacity that may be allocated to each substation will be maximum 1 MW at such consumption mergers for these generation facilities.

In addition, to the extent permitted by the Regulation on Unlicensed Electricity Generation, the renewable energy based surplus electricity may be purchased during 10 years for the price specified in Table I annexed to the Law on Utilization of Renewable Energy Sources for Electricity Generation²² ("Law on Renewable Energy

dır. Fakat çatı uygulamaları hariç olmak üzere, kurulan bu üretim tesisleri için yapılan tüketim birleştirmelerinde her bir trafo merkezinde azami 1 MW kapasite tahsis edilebilmektedir.

Buna ek olarak, Lisanssız Elektrik Üretim Yönetmeliği'nin izin verdiği ölçüde, yenilenebilir enerji kaynaklarından üretilen elektriğin ihtiyaç fazlası kısmının 5346 sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun'a²² ("YEK Kanunu") ekli I Sayılı Cetvelde yer alan fiyattan on (10) yıl süreyle satın alınması mümkündür.²³ Zira yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı lisanssız elektrik üretim tesisleri YEK Kanunu'na ekli II Sayılı Cetvelde öngörülen yerli aksam destek bedeli ödemesinden de beş (5) yıl süreyle yararlanabilir. Bu yararlanma üretim tesisinin işletmeye girdiği tarihten itibaren başlayacaktır.²⁴

Ayrıca yenilenebilir enerji üretim kooperatifleri, 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu ("KVK") tahtında, belir-

Sources"/ "Law on RESs").²³ In addition, the renewable energy source based unlicensed electricity generation facilities may benefit from the support price payment of local component envisaged in Table II of the Law on RESs for 5 years, starting from the commissioning date of the generation facility.²⁴

Furthermore, the renewable energy generation cooperatives are exempt from corporate income tax under certain conditions as per the Corporate Tax Law ("CTL"). Briefly, the first condition is that the articles of association of a cooperative should include such provisions that would:

- Proscribe the dividend distribution over capital,
- Proscribe the dividend share allocation to chairman and members of the board,
- Proscribe the distribution of reserves to partners, and
- Oblige the cooperative to do business only with its partners²⁵

and further the foregoing provisions should be *de facto* applied.

Similarly, the management cost subscriptions returned to the partners and the risturns are also kept exempt of the corporate tax. The distribution of risturns to the partners is not regarded as a dividend distribution. Even

li şartlar altında kurumlar vergisinden muaf tutulmuşlardır. Bu şartlar, yenilenebilir enerji üretim kooperatifinin ana sözleşmesinde;

- Sermaye üzerinden kazanç dağıtılmamasına,
- Yönetim kurulu başkan ve üyelerine kazanç üzerinden pay verilmemesine,
- Yedek akçelerinin ortaklara dağıtılmamasına,
- Sadece ortaklarla iş görülmesine²⁵

dair hükümlerin bulunması ve bu kayıt ve şartlara da fiilen uyulması şeklinde sıralanabilir.

Benzer şekilde, yenilenebilir enerji üretim kooperatifinin ortaklarına iade edilen yönetim gideri karşılıkları ile risturnlar da kurumlar vergisinden müstesna tutulmuştur. Bu risturnların ortaklara dağıtımı, kâr dağıtımı sayılmaz. Risturnun nakden veya aynı değerinde mal ile ödenmesi dahi istisnanın uygulanmasına engel olmayacaktır.²⁶

Bununla birlikte, yenilenebilir enerji üretim kooperatiflerinin sağlayacağı sosyoekonomik ve ekolojik faydalar karşısında, bu yapılanmaya yönelimi arttırmak adına kanımızca daha birçok teşvik uygulamasına başvurulabilir. Örnek olarak üretilen elektriğin ihtiyaç fazlası kısmına ilişkin YEK Kanunu'nda öngörülen satın alma garanti süresinin uzatılması, Hazine garantisi gibi sağlam kredi teşvikleri sağlanması, yalnızca lisanssız üretimde değil, lisanslı elektrik üretiminde, keza dağıtım ve iletim

FOOTNOTE

14 Muhammet Selçuk Bayındır, Yenilenebilir Enerji Kaynakları Avrupa Birliği ve Türkiye Uygulamaları, LLM Thesis, 2010, p. 4.

15 Ayşe Rüya Ataman, Türkiye'de Yenilenebilir Enerji Kaynakları, LLM Thesis, Ankara 2007, p. 7.

16 Bayındır, *ibid.*, p. 5.

17 Ataman, *ibid.*, p. 8.

18 By transfer from Gülsüm Gözde Ayanoglu, Enerjiye Yerel Kalkınmanın Anahtarı; Enerji Kooperatifleri, (Enerji Kooperatifleri) Tematic Ticaret ve Mevzuat Araştırmaları Dergisi - Ocak 2014, N. 2013/2, available at the private web site: http://www.cevreclerenerji.org/site_document/files/dosya/ENERJ%C4%B0DE_YEREL_KALKINMANIN_ANAHTARI-ENERJ%C4%B0_KOOPERAT%C4%B0FLER%C4%B0_28450.pdf (Last Access: 23.04.2017) to J.J. McMurtry, & J. Lipp, Renewable Energy Co-op Review: Scan of

Modals & Regulatory Issues, January 2012

19 By transfer from Ayanoglu, Enerji Kooperatifleri to J. Lipp, Lessons for Effective Renewable Electricity Policy from Denmark, Germany and United Kingdom in Energy Policy, No. 35, p. 5481-5495, 2007.

20 Ayanoglu, Enerji Kooperatifleri

21 Official Gazette dated 02.11.2013 and no. 28809.

22 Official Gazette dated 18.05.2005 and no. 25819.

23 Though it is unclear as to what would happen to the surplus energy after such 10 years, the subject is expected to be clarified upon the necessary amendments to be made to the relevant legal provisions.

24 Enerji Enstitüsü, Lisanssız Elektrik Üretim Rehberi, available on the private web site: <http://enerjiensitusu.com/elektrik-piyasasi-lisanssiz-elektrik-uretimi-rehberi/> (Last Access: 19.04.2017).

25 Revenue Administration, Muafiyetler,

"The transactions where the generation cooperative sells the products to third parties upon purchasing the same from its partners and without effecting any variations thereon are not deemed partner-excluded transactions." available on the official web site: http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/Tebliğler/5520/4.html (Last Entrance, 22.04.2017)

26 Article 5/1/i of the Corporate Tax Law on. 5520.

27 Haydar Aras, Nükleer Çözüm Değil, available at the private web site: <http://www.haydararas.com/blog/nukleer-cozum-degil/> (Last Entrance, 22.04.2017).

28 Hüseyin Polat, Yenilenebilir Enerji Kooperatifleri ile İlgili Düzenlemenin Getirilerinin Yanında Eksiklikleri, available at the private web site: <http://www.koykoop.org/roportaj.aspx?id=3#sthash.aPKNByPx.dpuf> (Last Access: 22.04.2017).

the payment of risturn in cash or in kind will not impede the application of the said exemption.²⁶

Having said that, given the socioeconomic and ecological profits of the renewable energy generation cooperatives, additional incentives may be considered to expand the tendency to this structure. To this end, extension of purchase warranty term envisaged for the surplus energy under the Law on RESs, assurance of solid loan incentives such as Treasury guarantee, and encouragement of cooperation in not only unlicensed generation but also licensed generation and also in electricity distribution and transmission sectors may be counted as examples.

IV. CONCLUSION

Cooperatives are such legal entities formed to satisfy the needs of people by mutual aid, solidarity and surety and further at the minimum cost. The persons will therefore become able to gather and jointly overcome the economical and other obstacles in performing such activities that would be challenging when performed individually, and in the meanwhile, they contribute to the national economy as their cooperation will result in decrease in the level and costs of the public consumption.

The structure of renewable energy generation cooperatives further delivers one of the most efficient and beneficial ways to ensure the utilization of renewable energy sources and the participation of community to the economic life. Indeed this way, the deprivation rates will be reduced, the employment level will increase, the pub-

sektörlerinde de kooperatifleşmenin teşvik edilmesi sayılabilir.

IV. SONUÇ

Kooperatifler insanların ihtiyaçlarını karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle ve en az maliyetle karşılamak amacıyla kurulan tüzel kişilerdir. Böylece bireyler, münferiden ifa etmeleri ekonomik ya da sair nedenlerle ciddi derecede zorluk teşkil eden faaliyetlerin bir araya gelerek üstesinden gelebilmekte, bunu yaparken de toplumsal tüketim düzeyini ve maliyetlerini düşürmeleri sayesinde aynı zamanda ülke ekonomisine de fayda sağlamaktadır.

Yenilenebilir enerji üretim kooperatifleri ise, yenilenebilir enerji kaynaklarından yararlanmanın ve toplumun ekonomik hayata katılmasının en verimli ve faydalı yollarından birini teşkil etmektedir. Zira bu yolla, enerji sistemimizdeki kayıp oranları düşürülecek, istihdam seviyesinde artış sağlanacak, kamuoyu ekonomide söz sahibi ve katılımcı olabilecek, tekelleşmemiş bir enerji toplumu yaratılacak, enerji maliyetleri azalacak, ekolojik düzen de bir nebze olsun kendine gelecektir.²⁷

Zira yenilenebilir enerji üretiminde, dağıtımı ve iletiminde kooperatiflerin öne çıkmaları, sektördeki dışa bağımlılığın minimize edilmesinde ve sektörün saydamlştırılarak demokratikleşmesinde büyük rol oynayacaktır.²⁸ Dolayısıyla mevcut düzenleme ve teşvikler yenilenebilir enerji sektöründe kooperatiflerin

DİPNOT

14 **Muhammet Selçuk Bayındır**, Yenilenebilir Enerji Kaynakları Avrupa Birliği ve Türkiye Uygulamaları, Yüksek Lisans Tezi, 2010, s. 4.

15 **Ayşe Rüya Ataman**, Türkiye’de Yenilenebilir Enerji Kaynakları, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, s. 7.

16 **Bayındır**, a.g.e., s. 5.

17 **Ataman**, a.g.e., s. 8.

18 **Gülsüm Gözde Ayanoglu**, Enerji’de Yerel Kalkınmanın Anahtarı; Enerji Kooperatifleri, (Enerji Kooperatifleri) Tematic Ticaret ve Mevzuat Araştırmaları Dergisi - Ocak 2014, Sayı: 2013/2, internet erişim adresi: http://www.cevreclenenerji.org/site_document/files/dosya/ENERJ%C4%B0DE_YEREL_KALKINMANIN_ANAHTARI-ENERJ%C4%B0_KOOPERAT%C4%B0FLER%C4%B0_28450.pdf (Erişim Tarihi: 23.04.2017)’den naklen, **J.J. McMurtry**, & **J. Lipp**, Renewable Energy Co-op Review: Scan of

Modals & Regulatory Issues, January 2012

19 **Ayanoglu**, Enerji Kooperatifleri’nden naklen, **J. Lipp**, Lessons for Effective Renewable Electricity Policy from Denmark, Germany and United Kingdom in Energy Policy, No. 35, p. 5481-5495, 2007.

20 **Ayanoglu**, Enerji Kooperatifleri

21 02.11.2013 tarihli ve 28809 sayılı Resmi Gazete

22 18.05.2005 tarihli ve 25819 sayılı Resmi Gazete

23 İhtiyaç fazlası elektrik enerjisinin 10 yıl sonra ne olacağı hususunda ise bir açıklık bulunmayıp konunun ilgili kanun hükümlerinde gerekli düzenlemelerin yapılmasını müteakip açıklığa kavuşması beklenmektedir.

24 **Enerji Enstitüsü**, Lisanssız Elektrik Üretim Rehberi, internet erişim sayfası: <http://enerjiinstitutusu.com/elektrik-piyasasi-lisanssiz-elektrik-uretimi-rehberi/> (Erişim Tarihi, 19.04.2017).

25 **Gelir İdaresi Başkanlığı**, Muafiyetler,

“Üretim kooperatiflerinin ortaklarından aldığı ürünleri, niteliğinde herhangi bir değişiklik yapmadan üçüncü kişilere satmaları ortak dışı işlem sayılmamaktadır.” internet erişim sayfası: http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/Tebliğler/5520/4.html (Erişim Tarihi, 22.04.2017)

26 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu, m. 5/1/i.

27 **Haydar Aras**, Nükleer Çözüm Değil, internet erişim sitesi: <http://www.haydararas.com/blog/nukleer-cozum-degil/> (Erişim Tarihi: 22.04.2017).

28 **Hüseyin Polat**, Yenilenebilir Enerji Kooperatifleri İle İlgili Düzenlemenin Getirilerinin Yanında Eksiklikleri, internet erişim sayfası: <http://www.koykoop.org/roportaj.aspx?id=3&sthash.aPKNBypX.dpuf> (Erişim Tarihi: 22.04.2017).

lic will have a voice and participation in the economy, a non-monopolised energy community will be created, the energy costs will decrease, and the ecological order will somewhat recover.²⁷

Should the cooperatives come to the fore in renewable energy production, distribution and transmission, this will also take a grand part in minimization of the external dependence in and transparency and thus democratization of the sector.²⁸ Accordingly, the current regulations and incentives should be regarded as the first step towards achievement of the target for increase of the cooperatives in renewable energy and in the upcoming period, the legal and economic studies should be the weighted focus by also taking into account the global examples. ■

payını yükseltme bakımından ilk basamak sayılmalı ve müteakip dönemde de dünya örnekleri gözetilerek bu konudaki yasal ve ekonomik çalışmalara ağırlık verilmelidir. ■

BIBLIOGRAPHY KAYNAKÇA

Ayşe Rüya Ataman, Türkiye'de Yenilenebilir Enerji Kaynakları, LLM Thesis, Ankara 2007

Enerji Enstitüsü, Lisanssız Elektrik Üretim Rehberi, <http://enerjiensistusu.com/elektrik-piyasasi-lisanssiz-elektrik-uretimi-rehberi/>

Revenue Administration, Muafiyetler, http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/Tebliğler/5520/4.html

Gülsüm Gözde Ayanoglu, Enerjide Yerel Kalkınmanın Anahtarı; Enerji Kooperatifleri, Tematic Ticaret ve Mevzuat Araştırmaları Dergisi - January 2014, No: 2013/2

Haydar Aras, Nükleer Çözüm Değil, <http://www.haydararas.com/blog/nukleer-cozum-degil/>

Hüseyin Polat, Yenilenebilir Enerji Kooperatifleri İle İlgili Düzenlemenin Getirilerinin Yanında Eksiklikleri, <http://www.koykoop.org/roportaj.aspx?id=3#sthash.aPKNBYPx.dpuf>

J. Lipp, Lessons for Effective Renewable Electricity Policy from Denmark, Germany and United Kingdom in Energy Policy, Vol. 35, p. 5481-5495, 2007.

J.J. McMurtry & J. Lipp, Renewable Energy Co-op Review: Scan of Modals & Regulatory Issues, January 2012

Muhammet Selçuk Bayındır, Yenilenebilir Enerji Kaynakları Avrupa Birliği ve Türkiye Uygulamaları, LLM Thesis, 2010

General Directorate of Cooperation of Ministry of Customs and Trade of the Turkish Republic, Enerji Yatırımlarında Yeni Alternatif; Yenilenebilir Enerji Kooperatifleri, <http://koop.gtb.gov.tr/kooperatifler-hakkinda/yenilenebilir-enerji-kooperatifleri>

General Directorate of Cooperation of Ministry of Customs and Trade of the Turkish Republic, Kooperatifçilik İlkeleri, <http://koop.gtb.gov.tr/kooperatifler-hakkinda/kooperatifcilik-ilkeleri>

Ministry of Energy and Natural Sources, Sample Articles of the Renewable Energy Generation Cooperatives, <http://koop.gtb.gov.tr/data/52b18e46487c8ec1a8fccebd/yenilenebilir%20enerji%20kooperatifleri%20anas%C3%B6zle%C5%9Fmesi.pdf>, 18.12.2013.

Ministry of National Education of the Turkish Republic, Muhasebe ve Finansman - Kooperatifler, <http://koop.gtb.gov.tr/data/539a9f45487c8e06f4401cb5/Kooperatifler,koop-gep%20meh%20kitap.pdf>, Ankara 2014

Zehra Baykal Karaca, Tüketici Kooperatifleri, LLM Thesis, İstanbul 2007

Ayşe Rüya Ataman, Türkiye'de Yenilenebilir Enerji Kaynakları, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007.

Enerji Enstitüsü, Lisanssız Elektrik Üretim Rehberi, <http://enerjiensistusu.com/elektrik-piyasasi-lisanssiz-elektrik-uretimi-rehberi/>

Gelir İdaresi Başkanlığı, http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/Tebliğler/5520/4.html

Gülsüm Gözde Ayanoglu, Enerjide Yerel Kalkınmanın Anahtarı; Enerji Kooperatifleri, Tematic Ticaret ve Mevzuat Araştırmaları Dergisi - Ocak 2014, Sayı: 2013/2

Haydar Aras, Nükleer Çözüm Değil, <http://www.haydararas.com/blog/nukleer-cozum-degil/>

Hüseyin Polat, Yenilenebilir Enerji Kooperatifleri İle İlgili Düzenlemenin Getirilerinin Yanında Eksiklikleri, <http://www.koykoop.org/roportaj.aspx?id=3#sthash.aPKNBYPx.dpuf>

J. Lipp, Lessons for Effective Renewable Electricity Policy from Denmark, Germany and United Kingdom in Energy Policy, Vol.35, p.5481-5495, 2007.

J.J. McMurtry & J. Lipp, Renewable Energy Co-op Review: Scan of Modals & Regulatory Issues, January 2012

Muhammet Selçuk Bayındır, Yenilenebilir Enerji Kaynakları Avrupa Birliği ve Türkiye Uygulamaları, Yüksek Lisans Tezi 2010.

T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, Enerji Yatırımlarında Yeni Alternatif; Yenilenebilir Enerji Kooperatifleri, <http://koop.gtb.gov.tr/kooperatifler-hakkinda/yenilenebilir-enerji-kooperatifleri>

T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, Kooperatifçilik İlkeleri, <http://koop.gtb.gov.tr/kooperatifler-hakkinda/kooperatifcilik-ilkeleri>

T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Yenilenebilir Enerji Kooperatifleri Emsal Ana Sözleşme, <http://koop.gtb.gov.tr/data/52b18e46487c8ec1a8fccebd/yenilenebilir%20enerji%20kooperatifleri%20anas%C3%B6zle%C5%9Fmesi.pdf>, 18.12.2013.

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Muhasebe ve Finansman - Kooperatifler, <http://koop.gtb.gov.tr/data/539a9f45487c8e06f4401cb5/Kooperatifler,koop-gep%20meh%20kitap.pdf>, Ankara 2014

Zehra Baykal Karaca, Tüketici Kooperatifleri, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007.